

Nachtegall, Vivat Victorius Fridericus Franciscus, 1777-1847, Gymnastikpædagog. Franz N., som han skrev sig, var Søn af Skræddermester Conrad N. og Cathrine f. Castler og født 3. Okt. 1777 i Kjøbenhavn. Han blev Student fra det Schouboeske Institut 1794, tog 2. Examen og begyndte at studere Theologi, men maatte ved sin Faders Død opgive dette Studium for at blive Lærer ved Privatskoler. Fra Barn havde han Interesse for Legemsøvelser, og da han nu blev kjendt med den Lærebog i Gymnastik, som 1793 var udgivet af Gutsmuths, Lærer ved Filanthropinet i Schnepfenthal, besluttede han at blive Gymnastiklærer. 1798 oprettede han et gymnastisk Selskab, blev 1799 Lærer i Gymnastik ved Christianis Institut, det første i Danmark, der indførte dette Fag, og kort efter ved det Schouboeske Institut. I Nov. s. A. oprettede han et privat gymnastisk Institut, det første i sit Slags i Evropa, og forstod at interessere indflydelsesrige Mænd for Sagen, især Kronprinsen, der lige til sin Død bevarede sin Yndest for N., saa at han 1804 udnævnte ham til Professor, gav ham 1806 Stipendium for at se Gymnastik i Udlandet, skaffede ham, efter at Bombardementet 1807 havde ødelagt Instituttets Gaard i Aabenraa, et fortrinligt Lokale paa Østerbro og lod ham fra Kapitajn efterhaanden avancere, indtil han endte i 2. Rangklasse som Generalkrigskommissær. N. fik Gymnastik indført i en Række offentlige og private Skoler, holdt Forelæsninger over dens Theori, oprettede 1803 sammen med Bärens (III, 301) Selskabet for Svømmekunstens Udbredelse og drog allerede tidlig Udlændinger til sit Institut. Mest udrettede han dog som mangeaarig øverste Leder af den militære og civile Gymnastik. Han blev Lærer ved Søkadetakademiet 1800, snart efter for Land- og Artillerikadetterne og 1804 Forstander for det s. A. oprettede militære gymnastiske Institut, der skulde uddanne Gymnastiklærere for den danske og norske Hær. Til Brug for dem skrev han 1805 sin første Lærebog i Gymnastik, efterfulgt af 3 andre for Hæren, den sidste 1837. N. blev 1816 Overinspektør ved Instituttet og 1821 Gymnastikdirektør, hvorved han fik Tilsyn med Gymnastikundervisningen ved alle Hærafdelinger. 1808 var han bleven Bestyrer af det da oprettede civile gymnastiske Institut, der uddannede Gymnastiklærere for Seminarier og Skoler, og i Skoleanordningerne af 1814 fik han optaget Gymnastik som Fag i de Skoler, hvor Lærerne formaaede at undervise i det. Det naaede dog ikke megen Udbredelse, før N. 1828 fik gennemført et Paabud om dets Indførelse i alle Borger- og Almueskoler og indrettet en Normalskole i Kjøbenhavn for Lærere ved disse Skoler. S. A. skrev han en Lærebog i Gymnastik for dem. Gjennem Kancelliet udvirkede han en Række Paabud angaaende Gymnastikundervisningen, saaledes 1831 om dens Indførelse ved de lærde Skoler, for hvilke han 1834 forfattede en Lærebog. 1838 oprettede han en Prøveskole for Kvindegymnastik, der tillige blev Normalskole for Uddannelse af Lærerinder. Med Frederik VI's Død ophørte hans Indflydelse. 1842 overlod han Bestyrelsen af Instituttet til N. G. la Cour (IV, 95), men vedblev at beklæde Gymnastikdirektørposten til sin Død, 12. Maj 1847.

N. har Fortjenesten af hos os at have indført Gymnastik, ikke blot ved den militære Uddannelse, men tillige som Led af Almenopdragelsen. Han var en dygtig Lærer og Organisator, men ikke Skaber af noget System. Han benyttede i Hovedsagen de tyske Øvelser, men sigtede, omordnede og udvidede dem efter pædagogiske Grundsætninger, uden dog at kunne tilfredsstillende vurdere dem ud fra et fysiologisk Synspunkt. Ved sin levende Interesse for Gymnastik og sit utrættelige Arbejde for dens Fremme i Forening med stor Smidighed til at kunne lempe sig efter de bestaaende Forhold bragte han det dertil, at Danmark i Aarhundredets første Tredjedel indtog den første Plads i Evropa paa Gymnastikkens Omraade. - Han ægtede 1. (7. Sept, 1803) Sophie Winkel-Horn (f. 15. Marts 1787 d. 14. Jan. 1832), Datter af Justitsraad Frederik W.-H. (VIII, 84), 2. (24. April 1840) Petrea Susanne Resch (f. 7. Marts 1810 d. 5. Juni 1881), Datter af Proprietær R. Erslew, Forf. Lex. Vor Ungdom 1895, S. 465 ff
Joakim Larsen.

(Fra DANSK BIOGRAFISK LEXIKON, tillige omfattende Norge for Tidsrummet 1537-1814. Udgivet af C. F. Bricka. Kjøbenhavn., 1887 - 1905).

Nachtegall, V. V. F. (1777-1847), Professor, Gymnastikdirektør. Indførte Gymnastikken i Danmark efter tysk Mønster. Oprettede 1799 et privat gymnastisk Institut. Fik 1804 med Støtte af Kronprins Frederik oprettet et militært Institut (nuværende Hærens Gymnastikskole) og 1808 et civilt gymnastisk Institut, der skulde uddanne Lærere i Gymnastik til Seminarier og Skoler. Skrev »Lærebog i Gymnastik for Almue- og Borgerskoler« samt »Regulativ for den gymnastiske Undervisning i de lærde Skoler i Danmark«. N.I.

(Fra Dansk Sportsleksikon. Kbh, 1944-45)